

VUOROVAIKUTUS LAULUPEDAGOGIIKAN OPINNOISSA JA LAULUNOPETUKSESSA

Minna Nappari

**Pedagoginen opinnäytetyö
Syyskuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Nappari, Minna Johanna	Julkaisun laji Pedagoginen opinnäytetyö (5op)	
	Sivumäärä 21	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Vuorovaikutus laulupedagogiikan opinnoissa ja laulunopetuksessa		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja(t) Hyvönen, Eeva ja Rautio, Tuija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Vuorovaikutus on oleellinen osa laulunopetusta. Pedagogisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella, millaista on hyvä vuorovaikutus laulunopetuksessa, mitkä asiat vaikuttavat hyvän vuorovaikutuksen syntymiseen ja onko sillä merkitystä, jos opettaja ja oppilas ovat eri sukupuolta. Lähteinä olivat vuorovaikutuksesta kertova kirjallisuus ja lehtiartikkelit sekä kolmelle laulunopettajalle ja kolmelle laulupedagogiikan opiskelijalle tehdyt kyselyt.</p> <p>Vuorovaikutuksen tärkeydestä puhutaan laulupedagogiikan opinnoissa, mutta itse asian ytimeen ei syvennytä tarpeeksi. Vuorovaikutustaitojen kehittäminen ja vuorovaikutus vastakkaista sukupuolta opetettaessa ovat asioita joihin pitäisi paneutua enemmän. Tavoitteena olikin etsiä vastauksia juuri laulupedagogiikan opiskelijoiden keskuudessa heränneisiin kysymyksiin ja herättää aiheesta keskustelua.</p> <p>Laulunopetus on varsin sosiaalista työtä, jossa on hyötyä hyvistä vuorovaikutustaidoista sekä tilannetajusta. Vastakkaista sukupuolta opetettaessa saattaa olla joitakin eroja, vaikka samat ihmisen kohtaamisen taidot pätevätkin sekä naisiin, että miehiin. Toisen ihmisen kunnioittaminen, hyväksyminen sekä opettajan ja oppilaan välille syntyvä luottamus ovat tärkeitä hyvän vuorovaikutuksen syntymisen edellytyksiä.</p> <p>Olisi tärkeää, että tulevat laulunopettajat saisivat mahdollisimman hyvät eväät kohdata oppilaita tässä herkässä ja hyviä vuorovaikutustaitoja vaativassa ammatissa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) laulunopetus, musiikkipedagogiikka, Savonia-ammattikorkeakoulu, vuorovaikutus		
Muut tiedot Liitteenä laulunopettajille ja -opiskelijoille tehty kysely		

Author(s) Nappari, Minna Johanna	Type of Publication Diploma project (5 ECTS credits)	
	Pages 21	Language FIN
	Confidential ☐ Until _____	
Title Interaction in vocal pedagogy studies and vocal teaching		
Degree Programme Pedagogical studies for music and dance teachers		
Tutor(s) Hyvönen, Eeva and Rautio, Tuija		
Assigned by		
Abstract Interaction is an important part of vocal teaching. The purpose of this diploma project was to contemplate, what sort of interaction is necessary in vocal teaching, which factors play a part in constitution of good interaction and whether it matters that a teacher and a pupil are of different gender. Main resources were literature and articles about interaction and a questionnaire done among three vocal teachers and three students of vocal pedagogy. Importance of interaction is discussed in vocal pedagogy studies. In my opinion, however, teaching does not go deep enough into interaction. Developing skills in both interaction and particularly interaction in teaching the opposite sex are things that need more attention. Thus, the objective was to find answers to questions among vocal pedagogy students. Vocal teaching is socially active work that benefits from good interaction skills and situational awareness. Even if both men and women are encountered in quite a similar way, there may be some differences in teaching the sex opposite to yours. Respect, acceptance and trust between a teacher and a pupil are crucial requirements in having working interaction. It'd be very important for vocal teachers-to-be to be provided with knowledge required to meet their pupils in this sensitive profession involving good interaction skills.		
Keywords interaction, music pedagogy, Savonia University of applied sciences, vocal teaching		
Miscellaneous Questionnaire among vocal teachers and student of vocal pedagogy		

1	JOHDANTO	3
2	VUOROVAIKUTUKSEN OPETUS LAULUPEDAGOGIIKAN OPINNOISSA	5
2.1	Laulupedagogiikan opintojen taustaa	5
2.2	Vuorovaikutuksen opetus laulupedagogiikan opinnoissa	6
3	VUOROVAIKUTUS LAULUNOPETUKSESSA	8
3.1	Opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus	8
3.2	Opettajien ja opiskelijoiden näkemyksiä vuorovaikutuksesta laulunopetuksessa	11
4	VUOROVAIKUTUS VASTAKKAISTA SUKUPUOLTA OPETTAESSA	14
4.1	Taustaa	14
4.2	Opettajien ja opiskelijoiden näkemyksiä vuorovaikutuksesta vastakkaista sukupuolta opettaessa	16
5	PÄÄTÄNTÄ	19
	LÄHTEET	20
	LIITTEET	21

1 JOHDANTO

Opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus on varsin keskeinen käsite musiikin opetuksessa. Laulun opetuksessa tämä vuorovaikutus usein korostuu, onhan instrumentti sekä opettajassa, että oppilaassa itsessään. Kommunikointiin ei ole muita välineitä, kuin opettaja ja oppilas itse. Tulevassa työssäni laulunopettajana opetus tapahtuu lähinnä ”kasvokkain”, henkilökohtaisena opetuksena ja siksi on tärkeää, että oppilas tuntee olonsa turvalliseksi ja voi luottaa opettajaansa. Jos vuorovaikutuksessa on aukkoja, tätä yhteyttä ei välttämättä synny.

Perehdyn pedagogisessa opinnäytetyössäni, millaista on hyvä vuorovaikutus laulunopetuksessa ja mitkä asiat vaikuttavat hyvän vuorovaikutuksen synty-miseen. Vaikuttaako toimivan vuorovaikutussuhteen syntymiseen se, jos oppilas ja opettaja ovat eri sukupuolta? Lisäksi minua kiinnostaa se, miten laulu-pedagogiikan opetuksessa huomioidaan sukupuolen ja vuorovaikutustaitojen merkitys opetyössä.

Työni perustuu pitkälti kahdesta kyselystä saamiini tietoihin. Tein kolmelle laulunopettajalle ja kolmelle laulunopiskelijalle kyselyn, jossa kysyin heidän näkemyksiään vuorovaikutuksesta laulunopetuksessa ja vastakkaisen sukupuolen opetuksesta. Kyselyyn vastaajat valittiin siten, että vastaajissa oli sekä naisia että miehiä. Toisena valinnan perusteena oli kokemus. Kyselyyn vastanneilla opettajilla oli useiden vuosien kokemus opettamisesta mm. Sibelius-Akatemiassa ja ammattikorkeakoulussa. Laulunopiskelijat olivat opiskelleet vähintään kaksi vuotta laulupedagogiikkaa niinkään Sibelius-Akatemiassa ja ammattikorkeakoulussa. Kyselylomakkeet ovat työni liitteinä.

Syksyllä 2004 laulupedagogiikan opiskelijoiden keskuudessa heräsi keskustelua monista laulunopetukseen liittyvistä aiheista. Aiheina olivat olleet mm. vastakkaisen sukupuolen opetus ja vuorovaikutus laulunopetuksessa. Keskusteluissa heräsi mm. seuraavanlaisia kysymyksiä: millaista on toimiva vuorovaikutus laulunopetuksessa? Kuinka opettaa vastakkaisen sukupuolen edustajaa? Onko naisen ja miehen välinen vuorovaikutus samanlaista kuin naisen ja naisen tai miehen ja

miehen? Kuinka ylipäättänsä ottaa huomioon se, että oppilas on eri sukupuolta oleva?

Muun muassa näitä kysymyksiä tulen työssäni pohtimaan ja etsimään vastauksia sekä kirjallisuudesta, että laulunopettajille ja -opiskelijoille tekemän kyselyn avulla. Toivon, että työni herättää joitakin ajatuksia tulevissa laulunopettajissa ja rohkaisee heitä tulevassa työssään. Samalla haluaisin herättää myös keskustelua laulopedagogiikan opetusta suunnittelevien opettajien keskuudessa, puhutaanko vuorovaikutuksesta ja vastakkaisen sukupuolen opetuksesta tarpeeksi ennen kuin itse opetus alkaa.

2 VUOROVAIKUTUKSEN OPETUS LAULUPEDAGOGIIKAN OPINNOISSA

2.1 Laulupedagogiikan opintojen taustaa

Musiikkioppilaitoksen opettajan tutkintoa ammattikorkeakoulussa suorittavien opintoihin kuuluu pääaineesta riippumatta didaktiikkaa. Laulua pääaineenaan opiskelevien opintoihin kuuluu lauludidaktiikka 1 ja 2. Itse olen opiskellut myös Sibelius-Akatemiassa ja suoritin vastaavat kurssit (laulupedagogiikka C ja B) siellä. Opettajan ammattipedagogiset opinnot olen suorittanut Savonia-ammattikorkeakoulun Musiikki- ja tanssiakatemiassa. Käytän työssäni hyväkseni molemmista oppilaitoksista saamaani opetusta ja kokemuksia.

Sibelius-Akatemian laulupedagogiikka C-opintojakso sisältää luentoja ja opetusdemonstraatioita, opetuksen seuraamista, tutkintojen ja arvioinnin seuraamista, ryhmäkeskustelua laulamiseen ja laulunopetukseen liittyvistä seikoista sekä ohjattua opetusharjoittelua. Laulupedagogiikka B-opintojakso sisältää edellä mainittujen lisäksi myös ohjelmiston käsittelyä ryhmätyönä.¹

Sekä laulupedagogiikka C:ssä, että B:ssä opetetaan viikoittain omaa lauluoppilasta. Opetusta seuraa joka toinen viikko ohjaava laulunopettaja, jolta saadaan välitöntä palautetta opetuksesta. Pedagogiikka- eli ”pedioppilas” valitaan koelaulussa, jonka perusteella myös oppilaat jaetaan opettajille eli laulu-pedagogiikan opiskelijoille. Valinnan ja jaon suorittavat laulupedagogiikasta vastaavat laulunopettajat. Tämä opetusharjoittelu on molemmissa opintojaksoissa samantyyppinen, mutta laulupedagogiikka C:ssä opetetaan ainoastaan yhtä oppilasta, joka on samaa sukupuolta. Vastaavasti laulupedagogiikka B:ssä opetetaan kahta oppilasta, joista toinen on samaa sukupuolta, toinen eri sukupuolta.

---

¹ Sibelius-Akatemian opinto-opas 2003-2004, opetussuunnitelmat, s. 185

2.2 Vuorovaikutuksen opetus laulopedagogiikan opinnoissa

Heti laulopedagogiikan opintojeni alusta asti on korostettu hyvän vuorovaikutuksen tärkeyttä laulunopetuksessa. Opetusnäytteessä, joka annetaan opintojakson lopussa, kiinnitetäänkin varsin paljon huomiota opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen. Itse opinnoissa tämä tärkeä asia jää kuitenkin varsin pienelle huomiolle.

Sibelius-Akatemian laulopedagogiikka B- ja C-opintojaksojen sisältöjen kuvauksissa² mainitaan yhtenä luentoaiheena opettajan ja oppilaan vuoro-vaikutussuhde laulunopetuksessa. Aiheesta ei kuitenkaan ole varsinaisesti luennoitu kummassakaan opintojaksossa.

Ohjaavan opettajan kanssa vuorovaikutukseen liittyvät kysymykset tulevat usein esille, mikä on varsin merkittävää, mutta luennoilla asiasta ei puhuta. Opinnoissa ei esimerkiksi käydä läpi laulunopetukseen liittyviä psykologisia peruskysymyksiä, vaikka monessa vaiheessa puhutaankin ns. ”psykologisesta silmästä”, joka opettajalla olisi hyvä olla. Kuinka ”psykologinen silmä” kehittyy tai voiko sitä tietoisesti kehittää ilman, että tuntee asiaan kuuluvaa psykologiaa?

Opettajan ammattipedagogisissa opinnoissa opiskellaan usein asioita ryhmäopetuksen kannalta, mitä ei ole välttämättä kovin helppoa soveltaa suoraan yksilöopetukseen, jota laulunopetus lähes poikkeuksetta on.

Kysyin tekemässäni kyselyssä sekä opettajilta että opiskelijoilta, opetetaanko laulopedagogiikan opinnoissa opettajan ja oppilaan välisiä vuorovaikutustaitoja tai olisiko opetus tarpeellista.

Yksi kyselyyn vastanneista opettajista oli sitä mieltä, että vuorovaikutustaitoja kehitetään opintojen alusta asti kokonaisvaltaisesti mm. keskusteluissa ja luen-

---

² Sibelius-Akatemian opinto-opas 2003-2004, opetussuunnitelmat, s. 185

noilla. Taitojen kehittyminen on hyvin persoonakohtaista. Toisen mielestä vuorovaikutustaitoja opetetaan yleisesti ottaen aivan liian vähän, tosin käytännön työssä taitoja on mahdollista oppia, jos mieli on avoin uusille asioille ja omien asenteiden kyseenalaistamiselle.

Kyselyyn vastanneiden laulunopiskelijoiden keskuudessa oltiin sitä mieltä, että vuorovaikutusta voisi opettaa enemmän tai asiasta pitäisi ainakin keskustella enemmän. Keskustelut ohjaavan opettajan kanssa on koettu hyvänä. Omalta laulunopettajalta opitut taidot ovat myös olleet merkittäviä.

3 VUOROVAIKUTUS LAULUNOPETUKSESSA

3.1 Opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus

Pohtiessa opettajan ja oppilaan välistä vuorovaikutusta herää ensin kysymys, mitä on vuorovaikutus? Vuorovaikutus on kahden ihmisen välistä ”vaihtokauppaa”, se on antamista ja saamista. Vuorovaikutus rakentuu tunteista, tahdosta, ajattelusta ja toiminnasta.³

On monia asioita joita voidaan opiskella kirjoista lukemalla. Laulamiseen liittyviä perus-asioita voidaan myös opiskella lukemalla, mutta varsinainen laulun opiskelu tapahtuu kokemalla ja kokeilemalla, laulamalla.

Musiikin- ja laulunopetus on tapahtunut jo satoja vuosia tietynlaisten traditioiden mukaisesti. Usein puhutaan mallioppimisesta tai mestari-oppipoika-mallista. Tässä opettaja nähdään mestarina ja oppilas oppipoikana. Mallissa pyritään yhdistämään sosiaalinen vuorovaikutus ja opettajan ohjaus oppilaan omaan spontaaniin ongelman-ratkaisuun ja tiedonhankintaan.⁴ Opetus on lähes poikkeuksetta henkilökohtaista, joten yleinen henkilökemia nousee avainasemaan laulunopetuksessa, kuten usein muussakin opetuksessa.

Millainen merkitys vuorovaikutuksella on sitten laulunopetuksessa?

Tarkemmin ajateltuna koko laulunopetus perustuu juuri opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen. Opiskelu on jatkuvaa palautteen antamista ja saamista. Kritiikin antaminen ja toisaalta myös sen vastaanottaminen kuuluvat tavallisiin sosiaalisiin taitoihin. Palautetta antaessa palaute kohdistuu yksilön käyttäytymiseen ja toimintaan, ei itse ihmisen persoonaan.⁵ Tämä on erittäin tärkeää muistaa etenkin musiikinopetuksessa, jossa liikutaan niin henkilökohtaisella tasol-

---

³ Kemppinen & Rouvinen-Kemppinen, 1998

⁴ Anttila-Juvonen, 2002

⁵ Kalliopuska, 1995

la. Laulajan tai soittajan saattaa olla vaikeaa erottaa itseään musiikista, se on niin kokonaisvaltaista. Siksi opettajan täytyy olla todella tarkkana, mikä on palautteen antamisen tapa.⁶

Opiskelutilanteen sosiaaliset piirteet ja opiskelijan kokema sosiaalinen todellisuus voi vaikuttaa monin tavoin oppilaan opiskelun ja oppimisen muotoutumiseen. Myönteinen tunnelma on oppimisen välttämätön edellytys. Kun oppilas pitää opettajasta, hän kokee tunnelman myönteiseksi, välittäväksi ja lämpimäksi. Opettajan ja oppilaan persoonat kohtaavat henkilökohtaisella tasolla, heidän täytyy hyväksyä toisensa ihmisinä, viihtyä toistensa seurassa ja kunnioittaa toisiaan oppilaan suorituksen tasosta riippumatta. Opettajan tulisi pystyä luomaan oppilaisiin läheinen ja myönteinen inhimillinen vuorovaikutussuhde, vasta silloin opetus saattaa muodostua oppilaalle merkitykselliseksi.⁷

Viestintä oppilaan ja opettajan välillä voi olla monenlaista. On varsin ristiriitaista, jos opettaja sanoo tunnilla jotakin, mutta ilmeillään ja kehollaan viestittää aivan muuta. Jos sanallinen ja sanaton viestintä ovat ristiriidassa, ihminen uskoo sanattomaan viestintään. Paljastamme siis olemuksellamme ja kehollamme sen puhumme totta tai uskomme asiaan, josta puhumme.⁸ Kyse on siis sekä sanallisesta eli verbaalista, että sanattomasta eli nonverbaalista viestinnästä.

Opettajan verbaaliset taidot ovat tärkeitä, sillä opetus on usein tapahtumien ja tuntemusten kuvailua ja erilaisten mielikuvien käyttämistä. On tärkeää, että opettaja osaa pukea sanoiksi sen mitä hän itse tuntee ja tietää. On myös hyvä osata selittää asioita monella tavalla, sillä kaikki eivät ymmärrä asioita samalla tavalla. Sama asia jollain toisella tavalla voi olla paljon ymmärrettävämpi kuin toisella tavalla.

Nonverbaali viestintä koostuu yleisesti ottaen ilmeistä, eleistä ja asennoista. Psykologian tohtori Marja Saarenheimo on kuitenkin määritellyt sen hieman laajemmin. Hänen mukaansa nonverbaaliseen viestintään kuuluvat kasvojen ilmeet, sil-

---

⁶ Nykänen, 2004

⁷ Anttila-Juvonen, 2002

⁸ Kemppinen & Rouvinen-Kemppinen, 1998

mien liikkeet, asennot, eleet, kehon liikkeet, paikka ja tila eli ihmisten välinen etäisyys ja reviirin ottaminen, paralingvistiset seikat eli äänen voimakkuus, sävy, puheen rytmi ja tempo sekä ulkoinen vaikutelma, jonka toisille ihmisille itses-tämme annamme.⁹ Laulunopetuksessa nonverbaali viestintä on erittäin tärkeässä asemassa. Opettaja voi omalla olemuksellaan pitkälti vaikuttaa opetustilanteen ilmapiiriin ja turvallisen opetustilanteen luomiseen.

Sibis-lehden (Sibelius-Akatemian lehti, 2/2002) artikkelissa, *Olellaisinta laulunope-tuksessa on ihmisen kohtaamisen taidot*, tulee varsin hyvin esille se, kuinka tärkeää vuorovaikutus ja kuunteleminen on laulunopettajan työssä. Toimittaja ja valtiotieteiden maisteri, Tuula-Maria Ahonen, kirjoittaa artikke-lissaan oma-kohtaisen kokemuksen siitä, kuinka eräs Sibelius-Akatemiasta valmistunut, nuorehko nainen onnistui pilaamaan monen ihmisen laulamisen ilon opetuksellaan ja käyttäytymisellään. Artikkelista tulee hyvin esille se, kuinka haavoittuva ihminen on ja kuinka herkkä asia itsensä ilmaiseminen ja oma laulunääni voi laulajalle olla. Ahonen nostaa artikkelissaan esille joitakin erittäin tärkeitä vuorovaikutukseen liittyviä peruskysymyksiä. Hänen mielestään opettaja, joka ei tunne ja hyväksy itseään, saattaa tahattomastikin viestittää oppilaalle epähyväksymistä, joka voi olla esteenä oppimiselle. Hyväksyminen ja hyväksytyksi tuleminen ovatkin tärkeitä edellytyksiä oppilaan ja opettajan välisen luottamuksen syntymiselle.

Laulumusiikin professori Petteri Salomaa piti laulopedagogipäivillä Kuopiossa keväällä 2005 luennon aiheesta *laulajan vuorovaikutus ja kommunikointi*. Siinä tuli hyvin esille se, kuinka rohkeaa puuhaa laulaminen oikeastaan on. Salomaan mielestä laulaja on kuulijoiden edessä ikään kuin ”alasti oman äänensä ja tunteitensa kanssa”. Tässä mielessä opetustilanne voi olla esiintymistäkin hauraampi, sillä siinähan oppilas on ”alasti” opettajansa edessä kaikkine virheineen, epäonnistumisineen ja opetteluineen, toisaalta myös onnistumisineen. Laulun opiskelu on paljolti kokeilua ja matkimista, jonka edellytyksenä on hyväksyvä ja luottavainen ilmapiiri.

---

⁹ Kemppinen & Rouvinen-Kemppinen, 1998

3.2 Opettajien ja opiskelijoiden näkemyksiä vuorovaikutuksesta laulunopetuksessa

Tekemässäni kyselyssä oli pääteemana vuorovaikutus laulunopetuksessa. Käsitte- len tätä aihetta myös vastakkaisen sukupuolen opettamisen näkökulmasta. Olen purkanut kyselyn niin, että esitän ensin kysymyksen ja kokoan alle vastaukset niin, että opettajien ja opiskelijoiden näkemykset voidaan erottaa toisistaan. Vaikka en lähde erittelemään vastaajien vastauksia, pyrin esittämään vastaukset niin, että vastaajien näkemykset tulevat mahdollisimman moni-puolisesti esille.

Taustaa

Opettajat

Kyselyyn vastasi kolme laulunopettajaa, joista kaksi oli naista ja yksi mies. Kaikki ovat opettaneet vähintään 25 vuotta eri asteilla, mm. musiikkiopistossa, konser- vatoriossa, ammattikorkeakoulussa ja Sibelius-Akatemiassa.

Opiskelijat

Kyselyyn vastasi kolme laulunopiskelijaa, joista kaksi oli naisia ja yksi mies. Kaikki opiskelivat Sibelius-Akatemiassa vähintään viidettä vuotta ja laulu- pedagogiikkaa toista vuotta. Kaksi vastaajista opiskelee myös ammattikorkea- koulussa laulunopettajaksi. Opetuskokemusta heillä on 2-3 vuoden ajalta.

Millaisia vuorovaikutustaitoja laulunopetuksessa tarvitaan ja millaista on hyvä vuorovaikutus?

Opettajat

Vastaajien mukaan vuorovaikutukseen tarvitaan monia taitoja. Edellytyksenä on oppilaan ja opettajan syvä musikaalisuus. Tarvitaan kykyä kuunnella, ymmärtää ja hyväksyä myös toisen erilaisuus. Suvaitsevaisuus ja ymmärrys käsi kädessä vievät hyvin tuloksiin. Keskinäinen kunnioitus on tärkeää sekä vilpitön kiinnostus oppi- lasta sekä opetusta kohtaan. Pitää olla myös taito ilmaista ajatukset ja ohjeet sel- keästi. Musiikillinen ymmärrys olisi hyvä olla samalla tasolla. Ystävällisyys, re-

hellisyys ja avoimuus ovat tärkeitä joillekin opettajille, toisaalta on kuultu ja nähty, että hyviä tuloksia voi tulla myös erittäin ankarasta opetuksesta, jossa ei ole oikeastaan minkäänlaista vuorovaikutusta. Parhaimmillaan kuitenkin henkilöke-
miat kohtaavat (tempera-mentti, huumori jne.). Kannustamisen tulee perustua realiteetteihin. Hyvän tunnelman luominen on tärkeää, jotta tuntitilanne olisi vapautunut. Opetus ”silmästä silmään” on tärkeää, eli katsekontakti oppilaaseen.

Opiskelijat

Opiskelijoiden mielestä on tärkeää, että opettajalla on kommunikointikykyä, muuntautumiskykyä ja kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Opettajan ja oppilaan yhteinen kieli on tärkeää, erilaisten mielikuvien, sanojen ja assosiaatioiden löytäminen. Opettajan herkkyys on tärkeää, että hän pystyy aistimaan oppilaan henkisen ja fyysisen vireystilan ja osaa vaatia ja antaa periksi sopivasti. Hyvä vuorovaikutus opettajan ja oppilaan välillä on rentoa ja välitöntä. Ilmapiiri on avoin oppimiselle. Läheisestä kanssakäymisestä tulee helppoa ja ylipäättänsä mahdollista. Opettajan ja oppilaan keskinäinen kunnioitus on tärkeää.

Opettaminen on ihmisen kohtaamista, jossa tarvitaan tilannetajua, kuuntelemisen taitoa ja psykologista silmää. Hyvässä vuorovaikutuksessa viestintä toimii molempiin suuntiin. Opetustilanteessa on mielestäni myös tärkeää, että opettajalla on kyky ilmaista itseään selkeästi ja oppilaan tarpeet huomioon ottaen. Opettajan ja oppilaan välinen suhde on avain kommunikoinnille, oppilas ja opettaja voivat molemmat antaa ja saada palautetta. Innostunut opettaja ruokkii oppilaan innostusta. Kannustavuus on tärkeää, mutta pitää olla myös rehellinen.

Mitkä asiat vaikuttavat hyvän vuorovaikutussuhteen syntymiseen laulunopetuksessa?

Opettajat

Hyvän vuorovaikutussuhteen syntymiseen vaikuttaa se, että sekä opettajalla että oppilaalla on realistiset käsitykset oppilaan tavoitteista ja edellytyksistä. Tähdätään selkeisiin tavoitteisiin. Opiskelussa läsnä koko ajan konkretia. Opettajapersoonalla on suuri merkitys tuntitilanteessa, samoin oppilaan persoonalla. Yksi-

kään tunti ei ole samanlainen. Jokainen oppilas on yksilöllinen ja sitä pitää kunnioittaa.

Opiskelijat

Molemminpuolinen luottamus on pohja hyvälle vuorovaikutukselle. Sekä opettajan että oppilaan luonne, temperamentti, kuuntelu/puhetaito, asenne ja vireystila vaikuttavat siihen. Myös se, että molemmilla on realistiset tavoitteet. On tärkeää, että molemmilla on halu löytää kommunikointiyhteys. Opettajalla on kuitenkin tästä asiasta suurempi vastuu, sillä hänellä on oltava enemmän muuntautumiskykyä.

Mitä termi ”opettajan psykologinen silmä” mielestäsi tarkoittaa?

Opettajat

Viisas pedagogi tajuaa opiskelijan mahdollisuudet ja realistisista tavoitteista on sovittu. Psykologinen silmä on herkkyyttä kuunnella ja ymmärtää oppilasta, myös piiloviestien kautta. Korrektia hienotunteisuutta myös tarvitaan. Se on kykyä tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa ja saada kemiat kohdalleen.

Opiskelijat

Sitä, että opettaja aistii mikä on oppilaan ”fiilis”, kuinka paljon voi vaatia ja mikä on liikaa. Opettaja näkee myös mistä naruista vetää milloinkin ja mistä oppilas innostuu. Opettaja tietää mikä on oppilaalle parhaaksi ja mikä vie eteenpäin. Hän osaa valita harjoituksia, joissa oppilas kokee onnistuvansa ja huomaa edistyneensä, siten hänelle tulee onnistumisen ja osaamisen tunne.

Opetustilanteessa on mielestäni erittäin tärkeää, että opettaja pitää ns. tuntosarvet pystyssä. Vain siten hän voi tietää, mikä on oppilaalle parhaaksi ja miten luodaan parhaat edellytykset oppimiselle. ”*Opettajan psykologinen silmä*” on yhtä kuin nonverbaalista viestintää, opettaja näkee/aistii asioita, joita ei sanota ääneen ja osaa ”lukea oppilastaan”.

4 VUOROVAIKUTUS VASTAKKAISTA SUKUPUOLTA OPETTAESSA

4.1 Taustaa

Laulupedagogiikan opiskelijoiden keskuudessa heräsi keskustelu vastakkaisen sukupuolen opetuksesta syksyllä 2004. Siihen asti opiskelijat olivat opettaneet vain samaa sukupuolta, nyt edessä oli myös vastakkaisen sukupuolen opettaminen. Ensimmäinen ihmettelyn aihe oli se, ettei asiaan pohjustettu millään tavalla, vaan opettamaan lähdettiin täysin omin neuvoin. Ohjaava opettaja oli toki joka toisella tunnilla mukana, mutta asiaa olisi voitu pohjustaa esimerkiksi keskustelemalla joistakin asioista ennen opettamisen aloittamista.

Mistä sitten tarve keskusteluun?

Samaa sukupuolta opettaessa on helpompi heijastaa oppilasta itseensä, samaistuminen on helpompaa. Laulupedagogiikan opiskelijoita mietitytti se, kuinka itse laulaminen eroaa eri sukupuolilla. Äänielimistö toimii tietenkin kaikilla ihmisillä jokseenkin samalla tavalla, mutta se mitä kehossa tapahtuu, onkin sitten jo toinen juttu. Jokainen tietää ainakin suurin piirtein naisten ja miesten keholliset ja toiminnalliset erot. Ne huomioon ottaen on vaikea kuvitella, että kehot toimisivat laulaessa samalla tavalla. Miehillä esimerkiksi on usein luonnostaan suuremmat keuhkot ja voimakkaammat lihakset, mikä on hyvä pohja toimivalle hengitystekniikalle. Naisilla vastaavasti tuntuma lantion seudulle ja ylipäättänsä kehon aistiminen on luontaisempaa kuin miehille.

Laulajalle koko keho on instrumentti. Suullisen vuorovaikutuksen lisäksi tärkeää on se, jos opettaja voi esimerkiksi kontrolloida oppilaan hengitystä tunnustelemalla käsillään mitä tämän kehossa tapahtuu. Tämä voi tietenkin tapahtua myös toisinpäin. Opettajan ja oppilaan välinen kunnioitus ja luottamus on silloin tärkeässä asemassa. Opettajalta vaatii melkoista ihmistuntemusta, että hän tunnistaa oppilaittensa yksityisyyden rajat.

Vastakkaisen sukupuolen kohtaaminen kahdenkeskisessä opetustilanteessa ei välttämättä tunnu kaikista yhtä luontevalta. Näin voi olla oppilaan, mutta myös opettajan kohdalla. Laulopedagogiikan opiskelijoiden olisi hyvä tietää, että jokaisella oppilaalla (ja opettajalla) on henkilökohtaiset näkemykset tai vakaumukset siitä, missä yksityisyyden raja menee.

Hienotunteisuuden lisäksi opettajalta vaaditaan myös tietynlaista jämäkkyyttä. Opettajalla täytyy olla ohjat käsissään. Naisten ja miesten erot tässä asiassa ovat varsin persoonakohtaisia. Joissakin kansainvälisissä tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että jämäkkyuden puute saattaa olla este naisilla esimerkiksi uralla etenemiseen. Toisaalta suomalaisten koulutyttöjen on todettu olevan poikia jämäkämpää.¹⁰ Sosiaalisissa suhteissa on esitetty tytöillä ja pojilla olevan joitakin eroja. Tytöt pyrkivät läheisimpiin ihmissuhteisiin enemmän kuin pojat, jotka taas tavoittelevat enemmän suosittua asemaa sosiaalisessa ryhmässä. Aikuisten keskuudessa huomiot ovat samansuuntaisia. Naiset suuntautuvat enemmän sosiaalisten suhteiden ylläpitoon ja niiden tasavertaisuuden tavoitteluun, kun taas miehet arvostavat enemmän riippumattomuutta, suorituksia ja kilpailua.¹¹

Tällä hetkellä elämme nopeasti tasa-arvoistuneessa yhteiskunnassa, jossa sukupuolirajat eivät ole enää niin voimakkaat. Musiikin ja muidenkin taiteen alojen keskuudessa tämä mielestäni korostuu. Sekä naisten että miesten keskuudessa on varsin monenlaisia persoonallisuksia.

---

¹⁰ Kalliopuska, 1995

¹¹ Anttila-Juvonen, 2002

4.2 Opettajien ja opiskelijoiden näkemyksiä vuorovaikutuksesta vastakkaista sukupuolta opettaessa

Opetatko vastakkaista sukupuolta? Missä määrin? Kuinka suuri osa oppilaistasi on vastakkaista sukupuolta?

Opettajat

Kaikki opettavat oman sukupuolen lisäksi myös vastakkaista sukupuolta vaihtelevissa määrin, tilanteesta riippuen.

Opiskelijat

Kaksi opiskelijoista on opettanut vastakkaista sukupuolta yhden vuoden, yksi kahden vuoden ajan.

Onko nais- ja miesopiskelijoissa joitain tiettyjä eroja?

Opettajat

Vastauksista nousi esille se, että miehet ovat ehkä päätelmissään suoraviivaisempia kuin naiset. Molemmissa sukupuolissa on monia eri herkkyyden asteita ja temperamenttityyppejä. Naiset ovat myös fyysisesti erilaisia kuin miehet. Toisaalta ollaan myös sitä mieltä, että eroja ei ole.

Opiskelijat

Opiskelijoiden mielestä miehillä hengitystekniikka toimii ehkä paremmin luonnostaan kuin naisilla. Tytöt ovat tunnollisempia harjoittelijoita ja kestävät paremmin kritiikkiä ja omaa keskeneräisyyttään.

Itse olen opettanut yhden vuoden ajan nais- ja miesoppilaita. Opiskelijat eroavat useimmiten paljonkin toisistaan ja erot ovat hyvin yksilöllisiä. Suurin huomaamani ero naisten ja miesten välillä oli se, että naisoppilaat saattavat analysoida ja kyseenalaistaa saamiaan tietoja enemmän kuin miehet.

Millaisia kokemuksia sinulla on vastakkaisen sukupuolen opetuksesta? Eroaako vastakkaisen sukupuolen opetus saman sukupuolen opettamisesta, jos niin miten?

Opettajat

Opettajien kokemukset vastakkaisen sukupuolen opetuksesta olivat yleensä positiivisia. Toisaalta joidenkin kanssa on ollut todella vaikeaa. Samat asiat täytyy oppia sukupuolesta riippumatta. Mielenpitoet siitä, eroaako vastakkaisen sukupuolen opetus saman sukupuolen opettamisesta eroavat hieman. Yhden mielestä ei eroa millään tapaa, muuta kuin ohjelmistovalinnoissa. Yhden mielestä miesopettajan pitää suhtautua erittäin hienotunteisesti esim. naisoppilaan hormonitoiminnan muutoksiin. Yhden mielestä miesoppilaat taas ajattelevat suoraviivaisemmin kuin naisoppilaat ja aivojen lisäksi myös kroppa ja keuhkot ovat erilaiset kuin naisilla.

Opiskelijat

Joillakin opiskelijoilla oli ollut aluksi oli epäily osaako kuunnella, mikä oppilaan laulussa on vialla. Vuorovaikutusta ei syntynyt heti, mutta se ei välttämättä johtunut sukupuolesta. Sittemmin on löytynyt yhteinen kieli ja sen myötä vuorovaikutus. Oma esimerkki laulunopetuksessa on tärkeää, mutta vastakkainen sukupuoli ei suoraan pysty matkimaan opettajaa. Opiskelijoiden keskuudessa mielenpitoet siitä eroaako vastakkaisen sukupuolen opetus saman sukupuolen opettamisesta eroavat myös jonkin verran. Yhden mielestä opetus ei oikeastaan eroa. Yhden mielestä oppilaat ovat yksilöitä sukupuolesta riippumatta. Yhden mielestä jossain määrin eroaa. Oppilas ei esimerkiksi voi suoraan matkia opettajan laulua, mikä toisaalta on myös hyvä asia.

Opetustilanteessa on aina haasteellista se, että opettaja ja oppilas puhuvat yhteistä kieltä. Vastakkaisen sukupuolen opettaminen jännitti ensin kovastikin, mutta loppujen lopuksi yllättävänkin moni asia toimii samalla tavalla. Naisopettajana koen kuitenkin miesten äänialoihin ja -tyyppeihin tutustumisen tärkeänä edellytyksenä miesoppilaiden opettamiselle.

Onko sukupuolella merkitystä oppilaan ja opettajan välisessä vuorovaikutuksessa? Jos on merkitystä, niin millaista?

Opettajat

Vastaajien mielipiteet eroavat jonkin verran tämän kysymyksen kohdalla. Yhden mielestä ei ole ja toisen mielestä on. Toisen mielestä eri sukupuolen edustajat ajattelevat eri tavalla, mutta epäselväksi jää se kuinka. Kolmas sanoo, että sillä voi olla merkitystä ja jossain tapauksissa todella on.

Opiskelijat

Vastauksista ilmenee mm. se, että vastakkaista sukupuolta kohtaan pitää olla hienotunteisempi. Vuorovaikutus voi toimia erinomaisesti vaikka opettaja olisi vastakkaista sukupuolta, opettajan luonne merkitsee enemmän. Toisaalta itse laulunopiskelun kannalta on tärkeää saada ääniesimerkkejä myös samaa sukupuolta olevalta. Kahdella vastaajista on erittäin hyviä kokemuksia opettajasta joka on vastakkaista sukupuolta.

Kysymykseen tuskin löytyy yhtä ainoaa vastausta. On erittäin yksilöllistä, kuinka oppilas kokee opettajan, joka on vastakkaista sukupuolta. Siihen voivat vaikuttaa mm. oppilaan ikä ja tausta. Joillekin laulunopiskelijoille opettajan malliksi laulaminen merkitsee todella paljon, jolloin saattaa vaikuttaa myös se, onko opettaja samaa vai eri sukupuolta. Tärkeintä mielestäni on kuitenkin omakohtaisen oivalluksen herättäminen sukupuolesta huolimatta.

5 PÄÄTÄNTÄ

Vuorovaikutus on kahden ihmisen välistä sanatonta ja sanallista kanssakäymistä. Laulunopetus perustuu siihen, että opettajan ja oppilaan välille syntyy toimiva vuorovaikutus. Työstämästäni materiaalista ilmenee, että toimiva ja hyvä vuorovaikutus syntyy monista asioista. Muun muassa luottamus, hyväksyminen ja hyväksytyksi tuleminen sekä ihmisenä kunnioittaminen ovat opettajan ja oppilaan välillä tärkeitä hyvän vuorovaikutussuhteen syntymisen edellytyksiä.

Myönteisyys on erittäin tärkeä oppimiseen liittyvä asia. Oppiminen kielteisessä ilmapiirissä on lähes mahdotonta. Oppilas kokee opiskeluilmapiirin myönteiseksi, välittömäksi ja lämpimäksi, silloin kun hän pitää opettajastaan. Näin ollen henkiset tunteet ovat erittäin merkityksellisiä laulunopetuksessa. Vaikka tunnilla viihtyminen ei ole itsetarkoitus oppilaalle, on se kuitenkin tärkeä edellytys oppimiselle.

Vastakkaisen sukupuolen kohtaaminen laulunopetuksessa vaatii sekä opettajalta että oppilaalta jonkinlaista sopeutumista, niin kuin ylipäättänsä uuden opettajan tai oppilaan kohtaaminen. Vaikka opetuksessa saattaa ilmetä joitakin eroja naisten ja miesten välillä, sekä miehiin että naisiin pätevät samat ihmisen kohtaamisen taidot. Ihmisen kunnioittaminen ja hyväksyminen, sekä luottamus ovat aina ensiarvoisen tärkeitä asioita.

Laulun opettaminen on siis varsin sosiaalista työtä. On tärkeää, että opettajalla on tilannetajua ja kyky tulla toimeen monenlaisten ihmisten kanssa, sillä oppilas kohdataan aina ”silmästä silmään”. Opettaja on tietyllä tavalla vastuussa siitä, että hän kykenee luomaan hyvän vuorovaikutuksen jokaisen oppilaansa kanssa, mutta koska laulunopettajakin on vain ihminen, se voi joskus olla hyvinkin haasteellista. Tulevassa työssäni opettajana haluan luoda opiskelulle turvallisen ja mahdollisimman toimivan vuorovaikutussuhteen.

Laulunopetuksen yhtenä tärkeimmistä tavoitteista on kuitenkin hyvä muistaa se, että laulamisen ilo säilyy. Hyvän ilmapiirin ja opetuksen tuloksena tämä ilo voi lisääntyä sekä opettajan että oppilaan sydämessä!

LÄHTEET

Ahonen, 2002. Olennaisinta laulunopetuksessa on ihmisen kohtaaminen. Tuula-Maria Ahosen artikkeli Sibis-lehdestä 1/2002.

Anttila-Juvonen, 2002. Kohti kolmannen vuosituhannen musiikkikasvatusta. Joensuu University Press.

Kalliopuska, 1995. Sosiaaliset taidot. Edita, Helsinki.

Kemppinen & Rouvinen-Kemppinen, 1998. Vuorovaikutuksen aarrearkku. Kustannusvalmennus P. & K. Oy, Vantaa.

Nykänen, 2004. Hyvä opettaja. Jukka Nykäsen artikkeli Sibis-lehdestä 1/2004.

Sibelius-Akatemian opinto-opas 2003-2004, opetussuunnitelmat.

Luentomuistiinpanot professori Petteri Salomaan luennolta laulopedagogipäiviltä Kuopiosta keväällä 2005.

LITTEET

PEDAGOGINEN OPINNÄYTETYÖ/Minna Nappari 2005

Savonia-ammattikorkeakoulu

Kuopion musiikki- ja tanssiakatemia

KYSYMYKSIÄ OPETTAJILLE

Hei!

Teen pedagogista opinnäytetyötäni aiheesta *Vuorovaikutus laulunopetuksessa ja laulupedagogiikan*. Innostuin perehtymään aiheeseen opiskelijoiden keskuudessa heränneen keskustelun pohjalta. Keskustelua herätti varsinkin vastakkaisen sukupuolen opetukseen liittyvä vuorovaikutus.

Haluan tuoda työssäni esille tuoreita näkemyksiä asiasta ja siksi päätin tehdä kyselyn muutamalle laulunopettajalle ja -opiskelijalle.

Jos annettu tila ei riitä, niin lomakkeen kääntöpuoli on vapaassa käytössä!

Kiitos vastauksistasi! Terveisin, Minna Nappari

TAUSTAA

Sukupuoli:

mies_____ nainen_____

Oppilaitos ja työnkuva:

Kuinka kauan olet opettanut? Missä oppilaitoksissa?

VUOROVAIKUTUS

Millaisia vuorovaikutustaitoja laulunopetuksessa tarvitaan?

Millaista on hyvä vuorovaikutus laulunopetuksessa?

Mitkä asiat vaikuttavat hyvän vuorovaikutussuhteen syntymiseen laulunopetuksessa?

VASTAKKAISEN SUKUPUOLEN OPETUS

Opetatko vastakkaista sukupuolta? Missä määrin? Kuinka suuri osa oppilaistasi on vastakkaista sukupuolta?

Millaisia kokemuksia sinulla on vastakkaisen sukupuolen opetuksesta?

Eroaako vastakkaisen sukupuolen opetus saman sukupuolen opettamisesta? Jos eroaa, niin miten?

Onko sukupuolella merkitystä oppilaan ja opettajan välisessä vuorovaikutuksessa? Jos on merkitystä, niin millaista?

Onko nais- ja miesopiskelijoiden vuorovaikutustaidoissa eroja?

Miten ja missä määrin vuorovaikutustaitoja opetetaan laulopedagogiikan opinnoissa?

Mitä termi "opettajan psykologinen silmä" mielestäsi tarkoittaa?

Kiitos vastauksistasi!

PEDAGOGINEN OPINNÄYTETYÖ/Minna Nappari 2005

Savonia-ammattikorkeakoulu

Kuopion musiikki- ja tanssiakatemia

KYSYMYKSIÄ OPISKELIJOILLE

Hei!

Teen pedagogista opinnäytetyötäni aiheesta *Vuorovaikutus laulunopetuksessa ja laulupedagogiikan opinnoissa*. Innostuin perehtymään aiheeseen opiskelijoiden keskuudessa heränneen keskustelun pohjalta. Keskustelua herätti varsinkin vastakkaisen sukupuolen opetukseen liittyvä vuorovaikutus.

Haluan tuoda työssäni esille tuoreita näkemyksiä asiasta ja siksi päätin tehdä kyselyn muutamalle laulunopettajalle ja -opiskelijalle.

jos annettu tila ei riitä, niin lomakkeen kääntöpuoli on vapaassa käytössä!

Kiitos vastauksistasi! Terveisin, Minna Nappari

TAUSTAA

Sukupuoli:

mies_____ nainen_____

Oppilaitos ja opintojen aloittamisvuosi?

Kuinka kauan olet opiskellut laulupedagogiikkaa?

Kuinka kauan olet opettanut laulua?

VUOROVAIKUTUKSESTA

Millaisia vuorovaikutustaitoja laulunopetuksessa tarvitaan?

Millaista on hyvä vuorovaikutus laulunopetuksessa?

Mitkä asiat vaikuttavat hyvän vuorovaikutussuhteen syntymiseen laulunopetuksessa?

Onko koulutuksessasi ollut opintoja liittyen vuorovaikutukseen laulunopetuksessa? Jos on, niin millaisia? Jos ei, niin olisiko opinnoille mielestäsi tarvetta?

VASTAKKAISEN SUKUPUOLEN OPETUS

Opetatko vastakkaista sukupuolta? Missä määrin?

Millaisia kokemuksia sinulla on vastakkaisen sukupuolen opetuksesta?

Onko sukupuolella merkitystä oppilaan ja opettajan välisessä vuorovaikutuksessa? Jos on merkitystä, niin millaista?

Eroaako vastakkaisen sukupuolen opetus saman sukupuolen opettamisesta? Jos eroaa, niin miten?

Onko nais- ja miesopiskelijoissa joitain erityisiä eroja? Mitä?

Onko laulopedagogiikassa opintoja liittyen vastakkaisen sukupuolen opetukseen? Jos on, niin millaisia? Jos ei, niin olisiko opinnoille mielestäsi tarvetta?

Mitä termi ”opettajan psykologinen silmä” mielestäsi tarkoittaa?

Kiitos vastauksistasi!